

LUD

WIG

Z E T T E L

W I T T

GENSTEIN

ÇEVİREN / DOĞAN ŞAHİNER

FOL

ZETTEL

LUDWIG WITTGENSTEIN

ÇEVİREN
DOĞAN ŞAHİNER

FOL

FOL® 15

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 13858

FELSEFE 15
LUDWIG WITTGENSTEIN KİTAPLIĞI 02

ZETTEL
LUDWIG WITTGENSTEIN

ÇEVİREN: DOĞAN ŞAHİNER

ÖZGÜN ADI: ZETTEL
EDİSYON: BLACKWELL PUBLISHING, OXFORD 1967

YAYINA HAZIRLAYAN: EBUBEKİR DEMİR
REDAKSİYON: MAK GRUP REDAKSİYON EKİBİ
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-605-80748-5-9

BASKI: AYRINTI BASIMEVİ ANKARA - SERTİFİKA NO: 13987
I. BASKI: NİSAN 2019

İLETİŞİM ADRESLERİ
CİNNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

LUDWIG WITTGENSTEIN

Avusturya, Viyana'da doğdu (1889). Linz'de lise eğitimini tamamladı (1906). Berlin Teknik Yüksekokulu ve Manchester Üniversitesi'nde okudu. Frege'nin tavsiyesiyle Russell ile çalışmak amacıyla Cambridge, Trinity College'e kaydoldu (1912). I. Dünya Savaşı'na gönüllü olarak Avusturya ordusunda katıldı (1914) ve İtalyanlara esir düştü. Hitler'in Avusturya'yı işgalinden sonra İngiliz vatandaşlığına geçti. Halk okulu öğretmenliği yaptı (1920-26). Barmherzig Manastırında bahçıvanlık yaptı (1926). Trinity College'de ders verdi (1930-36). Cambridge felsefe kürsüsüne atandı (1939). Cambridge'de öldü (1951).

Başlıca eserleri: *Tractatus Logico-Philosophicus* (1921), *Philosophische Untersuchungen* (1953); *The Blue and Brown Books* (1958); *Tagebücher 1914-16* (1961); *Zettel* (1967); *Philosophische Grammatik* (1969), *Über Gewissheit* (1970).

DOĞAN ŞAHİNER

Amasya'da doğdu (1957). İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı. ODTÜ İnşaat Mühendisliği'ni bırakarak, zamanını politik faaliyetlere verdi. Bilar ve Özgür Üniversite'de felsefe seminerleri verdi. *Başka Dillerden* dergisinin yayımına katıldı. İstanbul'da vefat etti (2017).

Başlıca çeviri eserleri: *Adorno, Otoritaren Kişilik Üzerine* (2003); *Steven Connor, Post-Modernist Kültür* (2015); *Wittgenstein, Kesinlik Üstüne* (2009), *Zettel* (2004); *Mavi Kitap Kahverengi Kitap* (2007); Soren Kierkegaard, *Felsefe Parçaları Ya da Bir Parça Felsefe* (2013).

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
ZETTEL	15
Ek	186
PHILOSOPHISCHE UNTERSUCHUNGEN'DEN İLGİLİ PASAJLAR	

SUNUŞ

Burada yayımladığımız metinleri Wittgenstein'in kendisi bir araya getirmiş ve bir kutu içinde geride bırakmıştır.¹ Bu parçaların büyük kısmı, Wittgenstein'in başka kopyaları da bulunan hacimli daktilo yazılarından kesilmiş. Bazıları da başka yerde izine rastlayamadığımız, muhtemelen kutudakilerin dışında kalan kısmını imha ettiği, daktilo yazılarından kesilmiştir. Yine bazıları, anlaşıldığına göre, kutudakilere belli konularda ekleme yapmak üzere elle yazılmıştır.

Saptayabildiğimiz kadarıyla, parçaların en eskisi, 1929 tarihli, en yenisiyse 1948 Ağustos'unda yazılmış. Büyük çoğunluğu, Wittgenstein'in 1945-1948 arasında dikte ettiği daktilo yazılarından alınmıştır.

Aynı konudaki parçalar, çoğunlukla birbirine tutturulmuş; ama kutuda dağınık duran birçok parça da vardı. Birkaç yıl önce Peter Geach bu malzemeyi düzenledi; grup hâlindeki parçaların sırasını korudu, diğer parçaları da mümkün olduğunca konularına göre sıraladı. Biz bu düzenlemeyi birkaç küçük değişiklikle benimsedik. Titez ve yorucu çalışması için Geach'e minnettarlığımızı ifade etmek isteriz. Wittgenstein'in 'mülâhaza'ları için yaptığı düzenleme gibi olmasa da biz bu düzenlemenin çok öğretici ve okunabilir bir bütün oluşturduğunu düşünüyoruz.

Doğal olarak, başta bu kutuyu ne yapacağımıza karar veremedik. Bunlar başka derlemelerden artan parçaların rastgele bir koleksiyonu muydu? Bu kutu Wittgenstein'in şu ya

¹ 'Zettel' Almancada 'üstüne not yazılmış kâğıt parçası' anlamına gelir. Wittgenstein bu notlarının bazılarını topladığı kutu-klasörü bu isimle etiketlemiştir. (Çev.)

da bu zamanda yazdığı öteberiyi içine attığı bir depo muydu? Bu parçaların kaynaklarından bazılarını oluşturan hacimli yapıtlar yayımlanıp bu kutu bir tarafa mı bırakılmalıydı? Bu yapıtlardan biri, *Araştırmalar* ve başka yazıların iki farklı düzenlemesinden biriydi; bir diğeri ise, büyük editöryal güçlükler gösteren, çok uzun, tekrarlamalı, eski bir daktilo yazısıydı. Yine bir başkası –gerçi bu kaynaktan yalnızca birkaç kesit alınmıştır– *Philosophische Bemerkungen* adıyla zaten yayımlanmıştı.

Parçaların büyük kısmının kaynakları saptandıktan sonra, bunların orijinal biçimleriyle karşılaştırılması ve bazı fiziksel özellikleri, Wittgenstein’in bu parçaları saklamakla kalmayıp bunlar üstünde çalıştığını, kesilip bir araya getirilmiş hâlleriyle bunlarda değişiklikler yaptığını, dilini düzelttiğini, açık bir şekilde ortaya koydu. Bu, elle yazılmış tek tek parçaların kutuya belli bir amaçla eklendiğini gösteriyordu; derlemenin tamamı, Wittgenstein’in geride bıraktığı yazılar arasında bulunan az çok ‘başıboş’ parçalardan çok farklı bir karakterdeydi.

Dolayısıyla, bu kutunun, Wittgenstein’in özellikle yararlı bulduğu ve yeri gelirse son yapıtına eklemeyi düşündüğü mülahazaları içerdiği sonucuna vardık. Wittgenstein’in çalışma tarzının, muazzam miktardaki yazıları arasından yeterince tatminkâr bulduğu kısa ve neredeyse bağımsız parçaların bir düzenlemesini yapmayı içerdiğini biliyoruz.

Parçaların hepsi bu türden değildir kuşkusuz; çok az sayıdaki kesik, gramer bakımından tam değildi, sanki yalnızca taşıdığı fikir ya da ifade hatırına saklanmış gibiydi. Bunlarda eksik sözcükleri mümkün olduğunca orijinal daktilo yazısından tamamladık; tek bir yerde son birkaç sözcüğü kendimiz eklemek zorunda kaldık. Çok seyrek olarak, gönderme yaptığı cümle eksik olduğu için anlaşılmayan bir zamir ya da benzeri bir şeyle karşılaştık; bir yerde gönderme yapılan mülahazayı orijinal daktilo yazısından tamamlayıp, bir ya da iki yerde gerekli sözcükleri kendimiz ekledik.

Köşeli parantezler editörlere aittir; örneğin Wittgenstein'in metnin kenarına yalnızca bir not yazdığı yerlerde bu notu köşeli parantez içine aldık ve başına 'Kenar notu' ibaresini koyduk. Diğer yerlerde köşeli parantez içindeki sözcükler bize aittir.

GEORG HENRIK VON WRIGHT
Gertrude Elizabeth Margaret Anscombe

ZETTEL

- ¹ William James: Cümlenin başlangıcında, düşünce zaten tamamlanmış hâldedir. Bu nasıl bilinebilir?
–Ama düşünceyi dile getirme *niyeti*, ilk sözcük söylenmeden önce var olabilir. Zira birine “Ne söylemek istediğini biliyor musun?” diye sorulduğunda çoğu zaman evet diyecektir.
- ² Birine “Temayı sana ısılıkla çalacağım.” derim, niyetim temayı ısılıkla çalmaktır ve ısılıkla ne çalacağımı çalmaya başlamadan önce bilirim.
Niyetim bu temayı ısılıkla çalmaktır: Öyleyse bir anlamda, onu düşüncede zaten çaldım mı?
- ³ “Bunu *söylemekle* kalmıyorum, bununla bir şey kastediyorum.”
–Bunun üstüne “Neyi kastediyorsun?” diye sormak gerekir mi?
–Bu sorulursa, yanıt olarak bir başka cümle alınır. Ya da bu sorulamaz, zira cümle, örneğin “Bunu *söylemekle* kalmıyorum, bu aynı zamanda beni etkiliyor.” anlamına gelmektedir.
- ⁴ (“Bununla ne kastediyorum?” sorusu, en yanıltıcı ifadelerden biridir. Çoğu durumda buna şöyle yanıt verilebilir: “Hiçbir şey kastedmiyorum –diyorum ki ...”)
- ⁵ Sözcükleri ne istersen onu kastedmekte kullanamaz mıyım yani?
–Odanızın kapısına bakın, rastgele bir dizi ses çıkarın ve bunlarla kapının bir betimlemesini kastedin.

⁶ “‘a-b-c-d’ deyin ve bununla şunu kastedin: Bugün hava çok güzel.”

–Öyleyse aşına olduğumuz bir dildeki bir cümleyi söylemenin, bir cümle olarak aşına olmadığımız sesleri söylemekten tamamen farklı bir deneyim olduğunu mu söylemem gerekiyor? Bu durumda, ‘a b c d’nin o anlama geldiği dili öğrenseydim, bu harfleri telaffuz ettiğim zaman aşına olduğum deneyimi parça parça mı edinirdim? Hem evet hem hayır. Bu iki durum arasındaki büyük bir fark, birinci durumda *hareket edemememdir*. Sanki eklemelerimden biri alçıdan yeni çıkmıştır, yapabileceğim hareketlere henüz aşına değildir, sanki hâlâ sendeleyerek yürürüm.

⁷ Aynı adı taşıyan iki arkadaşım varsa ve bunlardan birine bir mektup yazıyorsam, mektubu diğerine yazmıyor oluşum neyi içerir? Mektubun içeriğini mi? Ama bu da iki durumda aynı olabilir. (Adresi henüz yazmadım.) Eh, bağlantı önceki olaylarda olabilir. Ama bu durumda, mektubu yazmamı *izleyen* olaylarda da olabilir. Biri bana “Hangisine yazıyorsun?” diye sorarsa ve ben yanıt verirsem, bu yanıt önceki olaylardan mı çıkarırım? Yanıtı neredeyse “Dişim ağrıyor.” der gibi vermez miyim?

–Hangisine yazdığımın kuşkulabilir miyim? Peki böyle bir kuşku durumu neye benzerdi?

–Gerçekten, aslında ötekine yazdığım hâlde berikine yazdığımı inanmam gibi bir yanılısma da olamaz mı? Peki böyle bir yanılısma durumu neye benzerdi?

⁸ İnsan bazen şöyle der: “Bu çekmeceye ne arayacaktım? –Ah, evet, fotoğrafı arayacaktım!” Bu bir kez aklımıza geldiğinde, daha önce olanlarla eylemlerimiz arasındaki bağlantıyı hatırlarız. Ama şu da mümkündür: Çekmeceyi açıp içindekileri karıştırırım; sonunda kendime gelip “Bu çekmeceyi